

Беларусь

Рэспубліка Беларусь

Кіраўнік дзяржавы: **Аляксандр Лукашэнка**

Кіраўнік урада: **Раман Галоўчанка**

Правы на свабоду выказвання меркаванняў, асацыяцыяў і сходаў па-ранейшаму строга абмяжоўваліся. Прынамсі, у дачыненні да аднаго мужчыны быў выкананы смяротны прысуд. Катаванні і іншыя віды жорсткага абыходжання былі шырока распаўсюджаныя, а выканаўцы маглі разлічваць на беспакаранасць. Сістэма правасуддзя выкарыстоўвалася для падаўлення іншадумства, а судовыя працэсы як правіла былі несправядлівымі. Нацыянальныя і рэлігійныя меншасці сутыкаюцца з дыскрымінацыяй. Бежанцы і мігранты былі аб'ектамі гвалту і прымусовага вяртання.

Для даведкі

Беларусь заставалася ў значнай ступені ізаляванай на міжнародным узроўні праз нязменную адмову ЕС і ЗША прызнаць Аляксандра Лукашэнка прэзідэнтам. У сваёй знешняй і абароннай палітыцы яна галоўным чынам арыентавалася на палітыку Расіі, у тым ліку праз садзейнічанне вайне Расіі супраць Украіны.

ВУП упаў, а інфляцыя вырасла пасля спынення гандлю з Украінай і ўвядзення заходнімі дзяржавамі новых санкцыяў у дачыненні да беларускіх прадпрыемстваў.

Свабода выказвання меркаванняў

Свабода выказвання меркаванняў па-ранейшаму строга абмяжоўвалася. Тысячы асобаў былі прыцягнутыя да адказнасці, у тым ліку за выказанне падтрымкі Украіне, інфармацыю пра перамяшчэнне расійскіх войскаў і ваеннай тэхнікі або крытыку ўладаў. Сорак незалежных журналістаў былі адвольна арыштаваныя, а шэрагу іншых, якія ўжо былі за кратамі, былі прад'яўленыя новыя абвінавачванні. На канец года 32 журналісты заставаліся ў зняволенні за сваю прафесійную дзейнасць.

Сотні людзей былі прыцягнутымі да крымінальнай адказнасці падчас закрытых судовых працэсаў за "абразу" прадстаўнікоў улады, "дыскрэдытацыю" дзейнасці дзяржаўных органаў і "знявагу" дзяржаўных сімвалаў або "распальванне сацыяльнай варожасці". У ліпені студэнтка Данута Перадня была асуджаная на шэсць з паловай гадоў турмы за рэпост паведамлення з крытыкай вайны ва Украіне і ролі ў ёй Аляксандра Лукашэнка¹.

Улады працягвалі адвольна прызнаваць у якасці "экстрэмісцкіх" арганізацыі, інтэрнэт-рэсурсы, друкаваныя і іншыя матэрыялы. Тысячы людзей былі прыцягнутымі да крымінальнай адказнасці за датычнасць да "экстрэмісцкага" кантэнту, напрыклад, за "лайк" публікацыі ў сацыяльных сетках або нашэнне цішоткі з "экстрэмісцкім" лагатыпам. Афіцыйны спіс асобаў, якіх прызналі "экстрэмістамі", налічваў больш за 2200 чалавек, большасць з якіх былі зняволенымі па палітычна матываваных абвінавачваннях.

Журналіст Юрый Ганцарэвіч быў асуджаны ў ліпені да 30 месяцаў турэмнага зняволення за "садзейнічанне экстрэмісцкай дзейнасці", бо фатаграфаваў і адпраўляў здымкі расійскай вайскавай тэхнікі ў незалежныя СМІ.

У лістападзе Міністэрства ўнутраных справаў забараніла выкарыстанне традыцыйнага воклічу "Жыве Беларусь", дадаўшы яго ў спіс "нацысцкай сімволікі і атрыбутыкі".

Свабоды аб'яднанняў

Улады працягвалі пераслед незалежных арганізацыяў грамадзянскай супольнасці, які пачаўся пасля аспрэчаных прэзідэнцкіх выбараў 2020 года і быў скіраваны супраць НДА, СМІ, прафсаюзаў, этнічных і рэлігійных супольнасцяў.

Улады выкарыстоўвалі адвольныя абвінавачванні ў "экстрэмізме" і "тэрарызме" для рашэнняў аб закрыцці арганізацыяў. Больш за 250 арганізацыяў грамадзянскай супольнасці, а таксама буйныя незалежныя сродкі масавай інфармацыі былі зачыненымі, многія з іх былі прызнанымі "экстрэмісцкімі арганізацыямі".

У красавіку ўлады правялі ператрусы ў дамах і офісах лідараў незалежных прафсаюзаў і арыштавалі 16 асобаў без тлумачэння прычынаў. У ліпені Вярхоўны суд ліквідаваў Беларускі Кангрэс дэмакратычных прафсаюзаў, што фактычна азначала забарону ўсіх незалежных прафсаюзаў.

Свабоды сходаў

Пасля поўнамаштабнага ўварвання Расіі ва Украіну 24 лютага міліцыя жорстка разогнала мірныя акцыі пратэсту па ўсёй Беларусі, арыштаваўшы толькі 27 лютага прынамсі 700 пратэстоўцаў. Пасля закрытых судовых працэсаў многія затрыманыя былі асуджаныя да знявольнення на тэрмін да 30 сутак паводле сфабрыкаваных абвінавачванняў у "арганізацыі і падрыхтоўцы дзеянняў, якія груба парушаюць грамадскі парадак, або актыўны ўдзел у іх", а іншых - аштрафавалі.

Улады працягвалі пераследаваць мірных удзельнікаў пратэстаў 2020 году - за першыя шэсць месяцаў 2022 года былі арыштаванымі 280 чалавек.

У траўні былі прынятыя папраўкі ў заканадаўства, якія дазваляюць Унутраным войскам Міністэрства ўнутраных спраў выкарыстоўваць баявую зброю і спецыяльную ваенную тэхніку для разгону публічных пратэстаў і іншых дзеянняў, якія, паводле тэксту, парушаюць грамадскі парадак.

Смяротнае пакаранне

Прынамсі, у дачыненні да аднаго мужчыны быў выкананы смяротны прысуд.

У траўні ў заканадаўства былі ўнесеныя папраўкі, якія пашыраюць прымяненне смяротнага пакарання на "замах на здзяйсненне злачынстваў" у справах, звязаных з тэрарызмам, у парушэнне забавязанняў краіны як дзяржавы-удзельніцы МПГПП². У снежні парламент ухваліў у першым чытанні закон, які ўводзіць смяротнае пакаранне за дзяржаўную здраду, учыненую дзяржаўнымі службовымі асобамі або вайскоўцамі.

Катаванні і іншыя віды жорсткага абыходжання

Катаванні і іншыя віды жорсткага абыходжання па-ранейшаму шырока прымяняліся. Выканаўцы працягвалі карыстацца беспакаранасцю.

Асобы, асуджаныя па палітычна матываваных абвінавачваннях, часта сутыкаліся з больш суровым абыходжаннем і горшымі ўмовамі ўтрымання. Іх часта ўтрымлівалі ў нечалавечых умовах у адзіночных камерах або адмаўлялі ў праве рабіць тэлефонныя званкі, бачыцца з членамі сям'і, атрымліваць прадуктовыя пасылкі або рабіць фізічныя практыкаванні на свежым паветры. Вядомы палітычны актывіст Сяргей Ціханоўскі, які адбывае 18-гадовы тэрмін паводле сфабрыкаваных абвінавачванняў, неаднаразова

падлягаў падобным адвольным абмежаванням і правёў больш за два месяцы ў штрафным ізалятары³.

Праваабаронцы

Улады перашкаджалі праваабаронцам выконваць сваю працу і прымянялі супраць іх адвольныя затрыманні, гвалт і запалохванне. Пад пераслед патрапілі і сябры вядомай праваабарончай арганізацыі "Вясна", некаторыя з якіх знаходзіліся ў дасудовым зняволенні або ўжо атрымалі турэмныя тэрміны. У верасні зняволеным лідарам "Вясны" Алесю Бяляцкаму, Валянціну Стэфановічу і Уладзіміру Лабковічу былі выстаўленыя новыя сфабрыкаваныя абвінавачванні ў фінансаванні масавых беспарадкаў. 7 кастрычніка Алесь Бяляцкі быў уганараваны Нобелеўскай прэміяй міру.

Марфа Рабкова і Андрэй Чапюк, якія знаходзяцца пад вартай з 2020 года, былі асуджаныя падчас закрытага судовага працэсу да 15 і 6 гадоў турэмнага зняволення адпаведна⁴.

Наста Лойка адбыла прынамсі шэсць 15-дзённых тэрмінаў адміністрацыйнага арышту па сфабрыкаваных абвінавачваннях у "дробным хуліганстве", на працягу якіх ёй адмаўлялі ў леках і прадметах першай неабходнасці, у тым ліку ў цёплай вопратцы і ў пітной вадзе. У снежні ёй было выстаўленае абвінавачванне ў крымінальным злачынстве "арганізацыя і падрыхтоўка дзеянняў, што груба парушаюць грамадскі парадак", і яна была пераведзеная ў следчы ізалятар.

Несправядлівыя судовыя разбіральніцтвы

Улады працягвалі шырока злоўжываць сістэмай правасуддзя, каб душыць любое іншадумства і кідаць за краты крытыкаў рэжыму, а таксама запалохваць і прымушаць замаўчаць адвакатаў, якія абараняюць іх. Прынамсі сямі адвакатам былі выстаўленыя адвольныя абвінавачванні, і прынамсі пяцёра з іх былі арыштаваныя. Яшчэ прынамсі 17 былі адвольна пазбаўленыя юрыдычнай ліцэнзіі, паколькі яны працавалі па палітычна матываваных справах.

Слуханні па палітычна матываваных справах звычайна былі закрытымі і з шматлікімі парушэннямі. У ліпені набыў моц закон, які пашырае магчымасці расследаванняў і судовых працэсаў у адсутнасць абвінавачаных; пазней у гэтым жа годзе яго пачалі прымяняць.

Дыскрымінацыя

Улады ўзмацнілі напады на некаторыя этнічныя меншасці, у прыватнасці на палякаў і літоўцаў, з усёй відавочнасцю, каб адпомсціць Польшчы і Літве за тое, што яны прымалі ў сябе выгнанных актывістаў апазіцыі і крытыкавалі ўлады Беларусі.

Ваенныя могілкі польскіх жаўнераў неаднаразова станавіліся аб'ектамі актаў вандалізму, за што ніхто не быў прыцягнуты да адказнасці. Улады без аніякіх падставаў забаранілі дзвюм школам у Заходняй Беларусі (дзе пражывае значная польская меншасць) выкладаць прадметы на польскай мове і закрылі школу з літоўскай мовай навучання ў Гродзенскай вобласці. Улады пераследвалі школы і выдавецтвы, якія навучалі або публікавалі матэрыялы на беларускай мове, нягледзячы на дзяржаўны статус беларускай мовы, разглядаючы яе як мову палітычнай апазіцыі. Беларускія кнігарні былі зачыненыя, а беларускамоўныя актывісты, навукоўцы, дзеячы літаратуры і культуры, а таксама экскурсаводы падлягалі адвольным арыштам.

Свабода рэлігіі і перакананняў

Улады пераследвалі мясцовых хрысціянскіх лідараў і актывістаў, якія выступілі супраць міліцэйскага гвалту падчас пратэстаў 2020 года і ролі Беларусі ў вайне Расіі супраць Украіны. У сакавіку міліцыя правяла ператрусы ў дамах некалькіх каталіцкіх святароў, адвольна затрымала аднаго з іх, Аляксандра Барана, на 10 дзён і аштрафавала іншага, Васіля Ягорава, за праяву салідарнасці з Украінай.

Пасля падазронага пажару 26 верасня ўлады скасавалі пагадненне з мясцовай каталіцкай парафіяй пра выкарыстанне знакамітага касцёлу Святых Сымона і Алены ў сталіцы, горадзе Мінску. Падчас дэманстрацыяў 2020 года царква дэманстратыўна прапанавала сховішча для пратэстоўцаў, якія сутыкнуліся з гвалтам з боку міліцыі.

Права на ахову здароўя

Якасць і даступнасць аховы здароўя па-ранейшаму сур'ёзна абмежаваныя, у тым ліку з прычыны няспыннага адтоку медычных работнікаў, звольненых па палітычных матывах, а таксама недахопу пэўных лекаў і медычнага абсталявання праз міжнародныя санкцыі. Медычным работнікам, звольненым за падтрымку мірных пратэстаў у 2020 годзе, адвольна адмаўлялі ў паўторным прыёме на працу. Улады прыпынялі дзеянне ліцэнзіяў прынамсі сямі буйных прыватных медычных цэнтраў у рамках відавочна скаардынаванай кампаніі супраць незалежных пастаўшчыкоў медычных паслугаў.

Права бежанцаў і мігрантаў

Улады працягвалі прымушаць бежанцаў і мігрантаў, у тым ліку з Сірыі, Іраку і Афганістану, перасякаць мяжу з Польшчай, Літвой і Латвіяй. Шмат каго з іх выштурхнулі назад у Беларусь, дзе яны сутыкнуліся з катаваннямі і іншымі відамі жорсткага абыходжання з боку памежнікаў і іншых службовых асобаў, з перашкодамі пры падачы заявы аб прадстаўленні прытулку або з прымусовым вяртаннем. Таксама паведамлялася, што ў сакавіку ўлады выселілі бежанцаў і мігрантаў з часовага лагера ў вёсцы Брузгі, у выніку чаго амаль 700 чалавек засталіся без прытулку або падтрымкі, у тым ліку шматлікія маленькія дзеці і людзі з цяжкімі захворваннямі і інваліднасцю⁵.

¹ [“Amnesty International призывает освободить белорусскую студентку Дануту Передню, приговорённую к 6,5 годам колонии за критику войны в Украине и Лукашенко”, 06/07/2022](#)

² [“Расширение применения смертной казни в Беларуси стало последней атакой на права человека в стране — Amnesty International”, 19/05/2022](#)

³ [“Белорусского узника совести Сергея Тихановского подвергают бесчеловечному обращению в тюрьме. Помогите это остановить!”, 14/10/2022](#)

⁴ [“Суровые приговоры Марфе Рабковой и её сообвиняемым иллюстрируют подавление гражданского общества в Беларуси — Amnesty International”, 06/09/2022](#)

⁵ [“Amnesty International обвиняет власти Польши в лицемерии. Беженцы из Украины и просители убежища из других стран встречают неравное обращение, 11/04/2022](#)